

Školství v České republice

Společenské podmínky po listopadu 1989, projevující se v tendenci odstranit ze života společnosti totalitu, vrátit se k respektování individuality člověka, postupně dospět k tržnímu hospodářství, vytvořit pluralitní a demokratickou společnost, podmiňovaly nejen trendy inovace obsahu vzdělávání a výchovně-vzdělávacího procesu, ale ovlivnily a ovlivňují i změny v ve struktuře školských institucí.

Vzdělávací politika.

Stále více nabývá aktuálnosti i problematika státní vzdělávací politiky, neboť jde o vytvoření základního systému obecných hledisek řešení principiálních problémů vzdělávání a výchovy státem, jako stanovení základních cílů výchovy. Tyto základní principy, které nutně musejí vycházet nejen z aktuálních, ale především i dlouhodobých trendů vývoje naší společnosti a jejich potřeb vzdělané populace s přihlédnutím k vývoji evropskému a světovému, a musí být výsledkem konsenzuálního nalezení základních postojů k problematice vzdělávání a výuky, které by mohly být východiskem při řešení praktických problémů školské politiky bez ohledu na to, která politická strana nebo seskupení je zrovna u moci. Takto formulovaná státní vzdělávací politika by mohla zajistit základní kontinuitu vývoje školství ve společnosti bez různých otřesů, pokusů a omylů a zbytečných změn, které mnohdy nic neřeší.

Základním východiskem pro tvorbu státní vzdělávací politiky by mělo být i vymezení vzdělávání a výchovy jako jedné z priorit humánního demokratického státu. Zvlášť proto, že investice společnosti do vzdělání se vrací několikanásobně. Jedním ze základních problémů státní vzdělávací politiky by mělo být vymezení základních vazeb mezi vzděláváním, pracovní silou a ekonomikou. Zde se naskytá možnost řešit disproporce v zaměření jednotlivých škol, umožnit větší flexibilitu absolventů jednotlivých škol pro jejich lepší uplatnění na trhu práce, vymezit pojetí a systém rekvalifikací a celoživotního vzdělávání vůbec. Dalším problémem státní školské politiky by mělo být zohlednění sociálního aspektu vzdělávacího systému (předškolní výchova, výchova ve volném čase, vzdělávání problémových či etnických skupin dětí a mládeže, integrace postižených apod.). Také problematika vztahu mezi všeobecným přístupem ke vzdělání, určitými elitářskými tendencemi, kvalitou výuky a možnostmi nutné evaluace škol a výchovně vzdělávacích institucí by měla být obsahem státní vzdělávací politiky. Současně by též mělo být vymezeno místo školy ve vzdělávacím a výchovném systému, vzhledem k jejím reálným možnostem, neboť škola sama nemůže nést za vzdělávání a výchovu jediná odpovědnost.

Prvořadým úkolem školy a školského systému je zabezpečit harmonii mezi vzděláním a sociálně ekonomickým rozvojem společnosti. Přesněji, přizpůsobit strukturu školského systému nejen potřebám společnosti, to znamená sociálním, ekonomickým a politickým potřebám (požadavkům) z hlediska současnosti i budoucnosti, ale i intelektuálních, citových, mravních a tělesných potřebám a požadavkům člověka. Jestliže však nedojde mezi společností a školou k určitému souladu, jestliže nedokáže škola a vzdělávací systém napomáhat k rozvoji společnosti a přípravě mladých lidí pro budoucnost, může nastat stav konzervující existující stav, což může nakonec vést ke stagnaci a celkovému úpadku člověka i společnosti. Proto se musí školství stát jednou z priorit společnosti, a investice do něho vkládané musí této realitě nutně odpovídat. Ve vyspělých demokratických zemích je samozřejmé, že školský systém musí vytvářet podmínky ke zvládnutí exploze vědomostí pro přípravu mladého člověka k mezinárodní ekonomické soutěži, k přístupu k celosvětovým informacím, které musí vést k podpoře globální kultury, respektující demografické různorodosti, uvědomění si vzájemné ekologické závislosti a z toho vyplývající praktické činnosti člověka.

Charakteristika školy a školského systému.

V kulturní společnosti se škola pojímá jako přechod z rodiny do společnosti, jako její významná součást, zabezpečující plnění jedné ze základních funkcí společnosti, funkci výchovnou a vzdělávací. Školu můžeme chápat jako integrovanou součást společnosti s určitými zvláštnostmi, které ji vyčleňují z ostatních institucí. Školu lze považovat za sociální kategorii, za sociální instituci. Má však zvláštní (odlišnou) strukturu, vlastnosti i organizaci, sleduje specifické cíle a má specifický obsah. náleží jí především zabezpečovat výchovu a vzdělávání, tedy funkce, bez kterých se kulturní společnost nemůže existovat. K základním znakům současné školy v porovnání se školou v minulosti patří, že v období povinné školní docházky vyžaduje každodenní docházku do školy, že při povinné výuce se vzdělávání uskutečňuje ve třídách složených podle věku žáků, že se postupuje podle učebních plánů a učebních osnov pro jednotlivé druhy škol. V porovnání s minulostí se též zvýšil počet žáků i počet škol. K zvláštnostem uplynulých desetiletí patří také tendence rozšířit cíle školy ze vzdělávací funkce na funkci mimovyučovací péče, komplexní výchovy, ale i funkci opatrovnickou, především tam, kde jsou oba rodiče zaměstnaní.

Školy a školské instituce vytvářejí školský systém, který patří k neorganizovanější části výchovně vzdělávací soustavy společnosti, která má zabezpečit reprodukci společnosti, připravit mladou generaci pro práci a život ve společnosti, umožnit reprodukci na vyšší úrovni, která by umožnila individuální i společenský rozvoj. Pro současné školské systémy vyspělých zemí jsou charakteristické určité společné rysy, které nejčastěji vedou k prodlužování povinné školní docházky, zvyšuje se úloha středního a vysokého školství, dochází k masové

profesionalizaci mladé generace, co nejvíce dochází k zevšeobecnění přípravy na budoucí povolání. S tím souvisí také zabezpečování vyššího podílu základních vědomostí a všeobecného vzdělání, pronikání informatiky a výpočetní techniky do obsahu všeobecného vzdělávání. Dochází také ke zkvalitňování pedagogického procesu uplatňováním prvků tvořivosti a problémového vyučování, aktivních forem a metod výuky, uplatňování rovných šancí na vzdělávání.

Školy a školský systém chápeme jednak jako instituce zaměřené na plnění speciálních a odborných učebních cílů, ale také jako instituce sociálního ovlivňování, které konkurují jiným činitelům ovlivňování nebo je posilují.

Selektivní funkce škol a školského systému.

Důležitým pojtkem mezi školským systémem a společností je diferenační a selektivní funkce tohoto systému. Školský systém participuje na vytváření životních příležitostí mladých lidí tím, že jim umožňuje přístup k vyššímu nebo nižšímu vzdělání a prostřednictvím toho k vyšším nebo nižším pracovním pozicím, k prestiži, ale i k určité moci spojené s funkcí v zaměstnání. V sociálně spravedlivé společnosti není možné, aby se selekce vzdělání realizovala na základě třídního původu, stranické, náboženské nebo rasové příslušnosti. Je třeba vytvořit všem rovné příležitosti v přístupu ke vzdělání. Jak však každý jednotlivec šanci využije a uplatní se, záleží už jen na něm, na jeho předpokladech, na jeho úsilí.

Smyslem školy jako povinné vzdělávací instituce je kromě jiného též překonávání "nekultivačního" a "neinspirativního" prostředí dětí. Děti jako žáci vstupují do školy s rozdílnou přípravou, z rozdílného prostředí. Podmínky, podněty, vztahy, názory a sociální klima je u nich rozdílné. Škola se však většinou chová tak, jako by žáci všichni prošli výběrovým kulturním zázemím. Škola při plnění svého programu nerozlišuje ty, kteří přicházejí ze silného, kulturního a motivujícího prostředí ani ty, kteří takovéto podmínky nemají. U těch druhých nemá fakticky na co navázat, v podstatě je dále nekultivuje, ale znehodnocuje.

Eliminování tvrdé selektivní školy je spojené s požadavkem na transformaci selektivní školy na školu rozvíjející, která je založena na optimální motivaci výkonů žáků, na speciální organizaci vyučování, ve kterém žáci pracují na hranici své výkonnosti a svých možností. Tyto možnosti se snaží překonávat vlastní činností a na tomto základě se dále rozvíjejí. Selektivní škola hledá chybu, rozvíjející škola s chybou pracuje jako s určitou úrovní zvládnutí učiva. Selektivní škola odhaluje co se žák ještě a proč nenaučil, rozvíjející škola se ptá co jsme žáka ještě nenaučili.

Problém necitlivého přístupu k selektivní funkci naší současné školy je možno eliminovat především: sociální péčí o dítě a matku v předškolním období cílevědomým vyrovnáváním deficitu způsobeného rodinnou péčí prostřednictvím předškolních zařízení, dále nepřipuštěním předčasné masové selekce žáků už od jedenácti let roku věku a podporou propustnosti takového typu škol, aby nadaní jedinci se mohli postupně dopracovat přes úplné středoškolské vzdělání k vysokoškolskému.

Funkce školy sociálně ovlivňovat žáky.

Škola a školský systém nejsou pouze vzdělávací instituce, ale i instituce sociálního ovlivňování. Významným činitelem sociálního ovlivňování je prosazování cíle, definovaného jako sociálně žádoucího. Sociální ovlivňování uplatňuje v podmínkách školy dvě hlediska: normativní strukturu, kterou rozumíme systém právních a pedagogicko-organizačních norem, které se mají v činnosti škol využívat a transformaci normativní struktury do obsahu vyučování a do hodnot požadovaných učiteli prostřednictvím přístupů, které mají zabezpečovat dosažení cíle. Skutečné účinky školy vyplývají z interakčních vztahů mezi ovlivňovacím potenciálem školy a motivací a schopností žáků vyhovět tomuto potenciálu nebo se mu vzepřít. Lze říci, že čím jednodušší učitelé a ostatní činitelé výchovy uplatňují svoje názory, tím je pravděpodobnější, že budou akceptované. Proces názorů a postojů bude o to účinnější, o čtější budou sociální vztahy těch osob, které v okolí dospívajícího zastávají stejné názory a postoje. Také přenos názorů a postojů bude probíhat tím intenzivněji, čím dříve začne sociální ovlivňování dítěte.

Ve školách realizujeme institucionalizované formy socializace. Školský systém nemůžeme chápat izolovaně, ale je nutno ho vidět v kontextu s existencí jiných institucí, jiných zdrojů sociálního ovlivňování, především v souvislosti s rodinou a vrstevnickou sociální skupinou.

Vzdělávání a výchova v právním systému České republiky

Listina základních práv a svobod byla v bývalé Československé federativní republice schválena federálním shromážděním jako ústavní zákon č. 23/1991 Sb. Po vzniku samostatné České republiky byla Listina základních práv a svobod jako součást tzv. ústavního pořádku ČR beze změny vyhlášena usnesením Předsednictva České národní rady dne 16. 12. 1992 a publikována jako ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

Listina základních lidských práv obsahuje výčet a základní popis práv člověka a občana a je v návaznosti na Ústavu České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.) základem pro tvorbu a interpretaci celého právního řádu ČR. Základními ustanoveními jsou v tomto smyslu Hlava první Listiny základních práv a svobody její článek 1 a 3 obsahující základní obecná ustanovení, podle kterých jsou základní práva a svobody nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné a zaručují se všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry

a náboženství, politického či jiného smýšlení, příslušnosti k národnostní či etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Podstatná pro výklad dalších článků Listiny základních práv a svobod jsou i ustanovení Hlavy I, článek 4, podle nichž meze základních práv a svobod lze upravit jen zákonem, jejich omezení musí platit pro všechny obdobné případy, používat ustanovení o mezích základních práv a svobod lze jen s respektováním jejich podstaty a smyslu a tato ustanovení nesmějí být zneužívána pro dosažení jiných účelů, než pro které byla vydána.

Stát jako forma společnosti, v jejímž rámci jsou základní práva a svobody realizovány, je přitom podle Listiny základních práv a svobod založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat na výlučnou ideologii ani na náboženské vyznání. Státní moc lze uplatňovat jen v rozsahu stanoveném zákonem, každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Na základě těchto základních pravidel Listina základních práv a svobod na mnoha místech odkazuje na zvláštní zákony, které mají jednotlivá práva a svobody rozvést a podrobněji upravit, včetně stanovení podmínek pro jejich využívání.

Přehled základních práv a svobod

Základní práva a svobody jsou v Listině základních práv a svobod uspořádány v Hlavách druhé až páté.

V Hlavě druhé jsou uvedena základní lidská práva a svobody, jako je právo na život a osobní svobodu, na lidskou důstojnost a čest, právo vlastnit majetek, nedotknutelnost obydlí nebo svoboda pohybu, pobytu, myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Tato hlava dále obsahuje ustanovení o politických právech, k nimž patří svoboda projevu a právo na informace a jejich šíření, nepřijatelnost cenzury, právo petiční, shromažďovací, spolčovací a právo občana podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo na základě svobodné volby svých zástupců.

Hlava třetí obsahuje práva národnostních a etnických menšin, kde je zakotveno právo na rozvíjení kultury, přenos informací a sdružování v národnostních sdruženích. Zaručuje se právo na vzdělání v národním jazyku, právo užití tohoto jazyka v úředním styku a právo účasti na řešení záležitostí týkajících se národnostních a etnických menšin.

Hospodářská, sociální a kulturní práva jsou obsažena v Hlavě čtvrté Listiny základních práv a svobod. Jedná se především o právo na svobodnou volbu povolání a podnikání, právo sdružovat se v odborech k ochraně hospodářských a sociálních zájmů včetně práva na stávku, na odměnu za práci a uspokojivé pracovní podmínky. Zvýšené ochrany zdraví při práci a nároku na zvláštní pracovní podmínky požívají ženy a mladiství, kteří spolu s osobami zdravotně postiženými mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání. Zaručuje se právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří, při nezpůsobilosti k práci či při ztrátě živitele a obecně v hmotné nouzi, stejně jako právo na ochranu zdraví a bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného pojištění. Chráněno je rodičovství a rodina, zaručuje se zvláštní péče v těhotenství i mimo ně, a dále právo rodičů pečovat o své děti a vychovávat je, včetně pomoci státu. Dále je zde zabezpečeno právo na vzdělání a kompetence v oblasti výchovy a vzdělávání, právo k výsledkům tvůrčí duševní činnosti a ke kulturnímu bohatství a právo na příznivé životní prostředí.

Hlava pátá pak definuje právo na soudní ochranu obsahující především princip možnosti přezkoumání rozhodnutí orgánu veřejné správy soudem, upravuje se zde právo na náhradu škody způsobené nesprávným rozhodnutím soudu, orgánu veřejné správy či nesprávným úředním postupem, právo odepřít výpověď při nebezpečí trestného stíhání svědka nebo osoby jemu blízké a právo na právní pomoc. Významná je též zásada veřejnosti projednávání věcí a právo vyjádřit se k prováděným důkazům. V neposlední řadě jsou upravena práva vztahující se k trestní odpovědnosti a trestnímu řízení, jako je výlučnost soudu při rozhodování o vině a trestu za trestné činy nebo právo na obhajobu.

Článek 33 Listiny základních práv a svobod - právo na vzdělání a povinná školní docházka

Přestože z obsahu Listiny základních práv a svobod je zřejmé, že výchovy a vzdělávání se bezprostředně týká celá řada jiných ustanovení, je právní úprava týkající se této problematiky uvedena především v jejím 33 článku.

Právo na vzdělání a kompetence v oblasti výchovy a vzdělávání

Každý má právo na vzdělání. Z toho vyplývá, že právo na vzdělání se zaručuje komukoli, tedy kromě občanů České republiky i cizincům nebo např. i bezdomovcům

Právo na vzdělání se pak realizuje školským zákonem a vzdělávání se realizuje především na školách, které se zařazují do rejstříku škol, předškolních zařízení a školských zařízení a stávají se tak součástí výchovně-vzdělávací soustavy. Za koncepci, stav a rozvoj výchovně-vzdělávací soustavy nese odpovědnost Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Je třeba upozornit, že zatímco výchova dětí je především právem rodičů (Listina základních práv a svobod, článek 32, odstavec 4) a škola (školství) má v této souvislosti roli podpůrnou a doplňující, v oblasti vzdělávání má škola a její působení funkci primární a klíčovou, i když nikoli výlučnou (viz oblast osvěty a mimoškolního vzdělávání - výuka jazyků, zájmové činnosti a aktivity apod.)

Pokud jde o školy ve smyslu školského zákona, je právní postavení škol uvedeno v § 1 odstavci 1 větě první, kde se stanoví, že školy v právních vztazích vystupují svým jménem a mají odpovědnost vyplývající z těchto vztahů, nestanoví-li tento zákon dále jinak.

Z hlediska zřizovatelů lze školy dělit na

* státní (kromě vysokých škol zřizovaných zákonem je zřizovatelem státních škol Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, jiná ministerstva nebo školské úřady)

* nestátní, tj.

- obecní zřizované obcemi
- církevní zřizované církvemi či náboženskými společnostmi
- soukromé zřizované jinými osobami

Vyučovací jazyk. Školský zákon v návaznosti na práva národnostních a etnických menšin definovaná Listinou základních práv a svobod v § 4 stanoví, že výchova a vzdělávání se uskutečňují v jazyce českém (výjimky, nejde-li o povinnou školní docházku, může stanovit MŠMT ČR), v rozsahu přiměřeném zájmům národnostního rozvoje se však zaručuje žákům příslušejícím k národnostním menšinám právo na vzdělání v jejich mateřském jazyce.

Všeobecnost práva na vzdělání vyplývající z článku 33 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod u osob neslyšících a nevidomých vyjádřena v § 3 odstavce 3 školského zákona tím, že mají nárok na vzdělání v jejich jazyce s použitím znakové řeči nebo Braileova písma.

Délka povinné školní docházky. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.

Podrobnosti o povinné školní docházce jsou uvedeny ve školském zákoně.

Pro rodiče či zákonné zástupce dětí platí tzv. přihlašovací povinnost, tj. provést zápis dítěte do školy a dbát, aby dítě řádně navštěvovalo školu pravidelně a včas. Povinná školní docházka trvá v současné době devět let a obvykle začíná počátkem školního roku následujícím po dni, kdy dítě dovrší šestý rok věku. Dovoluje-li to úroveň tělesné a duševní vyspělosti dítěte, může být na žádost jeho zákonného zástupce přijato do školy i dříve tj. od 1. 9. kalendářního roku, jestliže dovrší šestý rok věku do 31. 12. téhož kalendářního roku. Není-li naopak i po dosažení šesti let věku vyspělost dítěte dostatečná, může ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte začátek povinné školní docházky o jeden rok odložit. Povinná školní docházka je splněna ukončením období školního vyučování školního roku, v němž dovrší poslední (devátý) rok povinné školní docházky.

Podle školského zákona se školní rok člení na období školního vyučování a školních prázdnin a trvá 12 měsíců, tj. od 1. září kalendářního roku do 31. srpna následujícího kalendářního roku.

Počátek povinné školní docházky u dětí mentálně či tělesně handicapovaných se řídí podle jejich školní zralosti, ukončení docházky dosažením základního vzdělání.

Zákon nereguluje v které škole mají děti plnit povinnou školní docházku, záleží na výběru školy zákonnými zástupci žáka, ale ředitel školy při rozhodování o zařazení dítěte do základní školy je povinen upřednostnit děti, které mají trvalý pobyt ve spádovém obvodu školy.

Ustanovení článku 33 Listiny základních práv a svobod - právo na bezplatné vzdělání

Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.

Toto ustanovení Listiny základních práv a svobod upřesňuje § 4 odst. 1 věta první školského zákona, kde se stanoví, že právo občana na bezplatné vzdělání lze realizovat ve školách, které jsou součástí soustavy základních a středních škol a jejichž zřizovateli jsou obec nebo stát.

Výslovné ustanovení umožňující vzdělávání za úplatu se týká soukromých a církevních škol, ale také vyšších odborných škol zřizovaných i státem nebo obcemi, zde je však tato úplata limitována.

Ustanovení článku 33 odst. 3 Listiny základních práv a svobod - zřizování nestátních škol poskytujících vzdělání za úplatu

Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.

Mezinárodní smlouvy a české školství

Úmluva o právech dítěte byla publikována pod č. 104/1991 Sb. a pro bývalou ČSFR vstoupila v platnost dnem 6. 2. 1991. V čl. 13 se hovoří o svobodě projevu dítěte, která zahrnuje volnost ve vyhledávání, přijímání a rozšiřování informací. Čl. 14 hovoří o právu na svobodu myšlení, svědomí a náboženství pro každé dítě. Podstatnější je však přímé právo dítěte na vzdělání v čl. 28, a to bezplatné a povinné základní a dostupné střední vzdělání včetně přístupu k vědeckotechnickým poznatkům a moderním metodám výuky, čl. 29, který hovoří o směřování výchovy dítěte a čl. 31 uznávající právo dítěte na volný čas a jeho naplnění..

Přesné znění článku 28 Úmluvy o právech dítěte:

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznají právo dítěte na vzdělání a s cílem postupného uskutečňování tohoto práva a na základě rovných možností zejména
 - a) zavádějí pro všechny děti bezplatné a povinné základní vzdělání;
 - b) podněcují rozvoj různých forem středního vzdělání zahrnujícího všeobecné a odborné vzdělání, činí je přijatelné a dostupné pro každé dítě a přijímají jiná odpovídající opatření, jako je zavádění bezplatného vzdělání a, v případě potřeby, poskytování finanční podpory;
 - c) zpřístupňují všem dětem informace a poradenskou službu v oblasti vzdělání a odborné přípravy k povolání;
 - d) přijímají opatření k podpoře pravidelné školní docházky a ke snížení počtu těch, kteří školu nedokončí.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k tomu, aby kázeň ve škole byla zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností dítěte a v souladu s touto úmluvou.
3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rozvíjejí a podporují mezinárodní spolupráci ve věcech týkajících se vzdělání, zejména s cílem přispět k odstranění nevědomosti a ngramotnosti ve světě a s cílem usnadnit přístup k vědeckotechnickým poznatkům a moderním metodám výuky. V souvislosti s tím bude brán zvláštní zřetel na rozvojové země.

Přesné znění článku 29 Úmluvy o právech dítěte:

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se shodují, že výchova dítěte má směřovat k:
 - a) rozvoji dítěte, jeho nadání a rozumových i fyzických schopností v co nejširším objemu;
 - b) výchově zaměřené na posilování úcty k lidským právům a základním svobodám, a také k zásadám zakotveným v Chartě Spojených národů;
 - c) výchově zaměřené na posilování úcty k rodičům dítěte, ke své vlastní kultuře, jazyku a hodnotám, k národním hodnotám země trvalého pobytu, společnosti v duchu porozumění, míru, snášenlivosti, rovnosti pohlaví a přátelství mezi všemi národy, etnickými, národnostními a náboženskými skupinami a osobami domorodného původu;
 - d) přípravě dítěte na zodpovědný život ve svobodné společnosti v duchu porozumění, míru, snášenlivosti, rovnosti pohlaví a přátelství mezi všemi národy, etnickými, národnostními a náboženskými skupinami a osobami domorodného původu;
 - e) výchově zaměřené na posilování úcty k přírodnímu prostředí.
2. Žádná část tohoto článku nebo článku 28 nesmí být vykládána způsobem omezujícím svobodu jednotlivců a organizací zřizovat a řídit výchovné instituce. Za všech okolností je však třeba zabezpečit dodržování principů stanovených v odstavci 1 tohoto článku a podmínek, aby vzdělání poskytované těmito institucemi odpovídalo minimálním standardům stanoveným státem.

Přesné znění článku 31 Úmluvy o právech dítěte:

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají a zabezpečují právo dítěte na všestrannou účast v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti v oblasti kulturní, umělecké, oddechové činnosti a využívání volného času.